Originalni naučni rad
UDK:316.624:343.3/.7-053.3/.6
DOI:10.7251/ZND2601408S

NEKE OBITELJSKE VARIJABLE I POJAVNOST MALOLJETNIČKE DELINKVENCIJE

***Slavica Šindija, mag.praesc.educ., Policijska uprava zadarska*[263]**

***Prof.dr.sc. Smiljana Zrilić, Sveučilište u Zadru, Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja*[264]**

***Izv.prof.dr.sc. Violeta Valjan Vukić, Sveučilište u Zadru, Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja*[265]**

Sažetak: *Na pojavnost i razvoj maloljetničke delinkvencije mogu djelovati brojni čimbenici kao što su vršnjački kontekst, školsko okruženje, ekonomske okolnosti u zajednici, specifični problemi društva (droga, alkohol, nasilje), negativan utjecaj medija i sl. Ali, najčešće istraživane varijable su one koje vezujemo uz obitelj. Struktura obitelji, povećana stopa razvoda braka, (ne)kvaliteta obiteljske komunikacije i interakcije, roditeljsko ponašanje, te roditeljski stil odgoja neke su od njih. Obitelj je i značajan zaštitni čimbenik, ne samo rizični, posebno u vremenu kad je utjecaj medija snažan, digitalni svijet i virtualni prijatelji sve pristutniji, a sadržaji koje maloljetnici gledaju sve opasniji. U ovom radu prikazani su rezultati istraživanja koje smo dobili pregledom predmeta u Kaznenoj pisarnici Općinskog suda u Zadru i u Policijskoj upravi zadarskoj (N=52) u kojima je u razdoblju od 01. siječnja 2019. do 30. travnja 2024. godine izrečena kaznena sankcija. Rezultati pokazuju kako je disfunkcionalnost obitelji povećala rizik pojavnosti delinkventnog ponašanja maloljetnika i rezultirala počinjenjem ozbiljnih kaznenih djela poput nasilničkog ponašanja, krađa ili čak kriminalnih radnja vezanih za drogu. Odgojni stil roditelja uglavnom je popustljiv ili zanemarujući. Međutim, treba naglasiti kako značajan dio maloljetnih delinkvenata (38,5%) dolazi iz obitelji koje nemaju ozbiljnijih problema u međusobnim odnosima. Činjenica da i iz takvih obitelji dolaze maloljetnici koji su počinili kaznena djela upućuje na to da sami odnosi u obitelji nisu jedini rizični čimbenik pojavnosti delinkventnog ponašanja. Mogući su i brojni drugi utjecaji u suvremenom društvu, te je istraživanje ovog fenomena značajno i opravdano.*

Ključne riječi: *disfunkcionalna obitelj, roditeljski odgojni stilovi, zaštitni i rizični čimbenici poremećaja u ponašanju, maloljetnička delinkvencija, zakon i postupanje prema maloljetnicima*

UVOD

U definiranju pojma delinkvencije u literaturi se susreću dva pristupa: sociološko-kriminološki i pravni pristup. Pravni pristup je uži i ograničava se na ponašanja koja predstavljaju kršenje pravnih propisa. Prema širem, sociološko-kriminološkom shvaćanju pojma delinkvencije, čine je svi oblici ponašanja koja socijalna sredina smatra negativnim i neprihvatljivim. Na kraju kontinuuma pojavnih oblika nalazi se kriminalitet malodobnika (kaznena djela), kao najteži oblik delinkventnog ponašanja (Popović-Ćitić i Žunić-Pavlović, 2005). Maloljetnička delinkvencija upućuje na postojanje brojnih nepovoljnih socijalnih okolnosti u kojima djeca odrastaju i iziskuje nedvosmislenu i kompleksnu intervenciju usmjerenu saniranju čimbenika koji su takvom ponašanju doprinijeli te korekcijama

[263] slavicasindija@gmail.com
[264] szrilic@unizd.hr
[265] vvukic@unizd.hr

samog ponašanja djeteta (Bouillet, 2010). Više je definicija pojma maloljetničke delinkvencije u relevantnoj literaturi koje svoje polazište nalaze isključivo u kaznenopravnoj odgovornosti ili užim i širim definicijama s obzirom na lepezu nedozvoljenih ponašanja, ali u osnovi se pod tim pojmom podrazumijevaju takva ponašanja maloljetnika koja se očituju u kršenju pravnih normi, odnosno u odstupanju od općeprihvaćenog ponašanja (Martinjak i Odeljan, 2016). Pojam delinkvencije odnosi se na širok raspon kršenja pravnih i društvenih normi, od nepristojnog ponašanja do kriminalnih dijela (Abercrombie i sur.,2008). U kriminologiji se obično upotrebljava pojam maloljetnička delinkvencija. U Hrvatskoj se termin maloljetnička delinkvencija koristi u kontekstu maloljetničkog ponašanja koje u pozadini ima kršenje pravnih normi nekog društva (počinjenje kaznenog djela). Same kaznene mjere često mogu izazvati i neke druge štetne posljedice. Stoga s tom djecom, zbog svoje nezrelosti i većeg potencijala za rehabilitaciju, treba postupati drugačije nego s odraslima. Kaznene mjere često su neučinkovite za djecu, koja možda ne razumiju u potpunosti posljedice svojih postupaka ili ne kontroliraju svoje impulse (Cano-Lozano i sur., 2022). Zatvaranje ih može izložiti zlostavljanju i kriminalnom utjecaju, uzrokujući dugoročnu štetu. Dokazi upućuju na to da kaznene metode povećavaju recidivizam i štete budućnosti mladih, što naglašava potrebu za nekim drugim pristupima restorativne pravde (Wilson i sur., 2017.; Abella, 2016.) kako bi se spriječila nova kaznena djela. Kako je već prethodno istaknuto naglasili, te brojnim istraživanima potvrđeno, neke obiteljske varijable imaju snažan utjecaj na pojavnost maloljetničke delinkvencije, pa bi preventivne mjere trebale djelovati u smjeru potpore i jačanja obitelji, te kvalitete obiteljskih odnosa, kao preduvjeta uspješnog odgojnog djelovanja. Naglašava se potreba roditeljske anticipacije događaja te prilagodba očekivanja od adolescenata kao i njihovo osnaživanje u aktualnom trenutku razvoja te svrsishodna priprema za budućnost u društvu u koje ono urasta (Ljubetić, 2024).

Preduvjeti uspješnog odgojnog djelovanja u obitelji

Da bi obiteljska zajednica živjela punim životom moraju biti zadovoljena osnovna područja koja ju čine uspješnom. Toplinu doma, osjećaj sigurnosti i zadovoljstva, prepoznajemo u obiteljima gdje su njezini članovi ispunjeni osobnim zadovoljstvom, bračni odnosi kvalitetni, a roditelji angažirani i svjesni svoje odgovornosti. Ekonomska stabilnost, također je jedan od uvjeta za optimalan razvoj.

Preduvjet uzajamne brige o djeci su skladni odnosi roditelja, zadovoljstvo sadržajima emocionalnog života, te općenito, zadovoljstvo u braku. Nažalost, danas nisu rijetke obitelji u kojima su partneri u potpunosti nezadovoljni svojim bračnim životom. Često su izrazito emocionalno udaljeni. Među njima nema neposredne komunikacije, već se to obavlja posredno preko djeteta. Tu, dakle nema obiteljske cjelovitosti i harmonije. Slika takve obitelji otkriva razdijeljenost i sve manje zajedništva. U ovakvim odnosima najviše ispaštaju djeca. Napeti odnosi nepovoljno utječu na dijete, gušeći njegovu individualnost i dajući loš primjer braka. Obitelji u kojima roditelji ne iskazuju agresiju, gdje su i otac i majka emocionalno zrele osobe, svjesni odgovorne uloge roditeljstva, razvijaju se djeca urednog mentalnog zdravlja bez problema u ponašanju i socijalnim kontaktima. Kako naglašavaju Mikšaj-Todorović i suradnici (2006) za pravilan razvoj djeteta potrebni su briga za dijete i kvalitetni odnosi u obitelji, dok poremećeni odnosi u obitelji su u neposrednoj vezi su s poremećajima u razvoju djeteta. Roditeljska uloga ne podrazumijeva samo egzistencijalna pitanja vezana uz dijete, već je ona daleko složenija i zahtjevnija. Djeca u disfunkcionalnim obiteljima mogu razviti nisko samopoštovanje, tjeskobu ili probleme u ponašanju, što može imati dugoročne posljedice na njihovu sposobnost da uspostave zdrave odnose u kasnijem životu (Walsh, 2012).

Ozračje u obitelji, roditeljska ljubav, međusobno razumijevanje i poštivanje stvara povoljno „tlo“ za rast, razvoj i odgoj mladog bića. Pri tomu važnu ulogu ima kvalitetna komunikacija i odnosi između

članova obitelji. Temelji tople i otvorene komunikacije formiraju se od prvih godina djetetova života, a kao uzor služi roditeljsko nesputano i iskreno izražavanje misli i osjećaja, radosti, tuge, tjeskobe i ljubavi. Ako dijete potiskuje vlastite emocije, problem često pronalazimo u hladnom odnosu roditelja prema njemu, nespremnošću za komunikaciju ili neprijateljskim raspoloženjem. Problemi današnje generacije mladih su dosada, svađe u obitelji, nedostatak novca, loša kvaliteta života. Zbog svađa u obitelji i hladnog ozračja bez ljubavi i sloge, mladi bježe iz kuće i više borave na ulici. U razdoblju adolescencije kvalitetna obiteljska komunikacija u funkciji je izgradnje identiteta. Patterson (1997, prema Rosić, Zloković 2002) ističe pet glavnih dimenzija roditeljskog ponašanja; disciplinu, pozitivno potkrepljenje, nadziranje dječje aktivnosti i odnos među vršnjacima, dijeljenje aktivnosti unutar obitelji i zajedničko rješavanje problema u obitelji.

Da bi obiteljska zajednica funkcionirala potrebno je osigurati i socio-ekonomsku stabilnost. Ekonomska stabilnost i uvjeti stanovanja jedan su od preduvjeta zdravog razvoja djeteta. Ekonomski stres ima negativan utjecaj na emocionalni razvoj djeteta, a u razdoblju djetinjstva i adolescencije može potaknuti delinkventno ponašanje (Obradović-Čudina i Obradović, 2006). Socio-ekonomski status utječe na obiteljske odnose i važan je u tom kontekstu, ali materijalna dobra ne mogu biti jedini poticaj djetetovom učenju i ponašanju. Njemu je potrebno aktivno prisustvo roditelja, a to znači da se ne smiju se osjećati napuštena i nevoljena, prepuštena sama sebi jer se to negativno reflektira na njegovo mentalno zdravlje. Jedan manji dio maloljetnih delinkvenata dolazi iz nerazorenih obitelji, ali u većem broju slučajeva maloljetni delinkventi počinitelji kaznenog djela razbojstva dolaze iz strukturalno deficijentnih obitelji. Obiteljske odnose uvelike određuje roditeljski stil odgoja koji izravno utječe na njihovo ponašanje i mentalno zdravlje. U literaturi se navode četiri odgojna stila: autoritativni, autoritarni, popustljivi i zanemarujući. Naglašava se da razlike između odgojnih stilova proizlaze iz dimenzija: roditeljske topline (roditeljska briga, toplina i ohrabrivanje) i roditeljskog nadzora (dimenzija nadzora i kontrole). Istraživanjima je potvrđeno kako je odbacivanje od strane roditelja aspekt roditeljskog ponašanja koji najviše pridonosi razvoju različitih oblika poremećaja u ponašanju (agresivnog, delinkventnog i ovisničkog ponašanja (Vulić-Prtorić, 2002), te prilagodbi u školi i među vršnjacima (Klarin, 2006).

Strogi autoritaran roditeljski odgojni stil je stil u kojem roditelj strogo nadzire dijete i postavlja pred njega velika očekivanja, a u isto vrijeme djetetu pruža nedovoljno potpore i topline. Ne objašnjavajući djetetu svoje zahtjeve i pravila roditelj od djeteta očekuje poslušnost. U Autoritarni roditelji najčešće koriste zabrane i kazne. Autoritaran roditeljski odgojni stil može kod djece izazvati nezadovoljstvo i buntovnost ili drugu krajnost, pokornost koja se prilagođava svemu unatoč drugačijem vlastitom stavu. Lastrić i Torlak (2008) su na uzorku 284 učenika viših razreda osnovne škole, dobi od 11 do 14 godina, utvrđivali povezanost fizičkog kažnjavanja sa dječjim agresivnim ponašanjem i sklonosti delinkventnom i asocijalnom ponašanju. Rezultati ispitivanja pokazali su da je sklonost agresivnom ponašanju bila izraženija kod tjelesno kažnjavane djece koja su istovremeno pokazala i veći stupanj sklonosti poremećajima ponašanja sve do delinkventnog ponašanja. Kod popustljivog roditeljskog odgojnog stila roditelji daju potporu i toplinu međutim pred dijete ne postavljaju izazove i provode slabu kontrolu. Prihvaćajući sva djetetova raspoloženja i zahtjeve kod djeteta stvaraju nesigurnost, impulzivnost i agresivno ponašanje. Popustljivi roditelji nisu ustrajni u provođenju pravila i samim time dijete je nesigurno, nekontrolirano i nezrelo. Žuvela i sur. (2016) smatraju da se nedefinirana pravila ponašanja kod djece manifestiraju impulzivnošću i nezrelošću te takav roditeljski odgojni stil djetetu onemogućuje stjecanje pravila i normi. Zanemarujući roditeljski odgojni stil karakterističan je za roditelje koji niti daju potporu niti toplinu, a pred dijete postavlja premalo izazova i zahtjeva. Roditelji često ostavljaju djecu bez nadzora ne znajući niti s kim se druže niti što rade. Takve odgojne metode roditelja koji se minimalno uključuju u djetetove aktivnosti, ne znaju potrebe i želje svoje

djece, niti imaju kontrolu gdje se nalazi kod djece razvijaju različite oblike neprihvatljivog ponašanja u ranoj dobi, koje kasnije može prerasti u ozbiljnije manifestacije, uključujući i delinkvenciju.

Zanemarujući roditeljski odgojni stil je karakterističan za roditelje koji pružaju malo zanimanja, pažnje i emocionalne podrške ali i postavljaju malo ograničenja (Lamborn i sur.,1991; Steinberg i sur., 1994, prema Raboteg-Šarić i sur., 2002). Gorman–Smith i suradnici (2002, prema Žuvela i sur., 2016) zaključuju da je za zanemarujući roditeljski odgojni stil karakteristična niska razina povezanosti članova obitelji, niska razina nadzora i discipline te je takav odgojni stil značajan prediktor kasnijeg delinkventnog ponašanja mladih.

Autoritativan roditeljski odgojni stil obuhvaća prilike u kojima roditelj potiče samostalnost, kreativnost, znatiželju kod djeteta ali i u toplom i podržavajućem okruženju jasno određuje granice i provodi nadzor. Ljubetić (2007) navodi da vještim kombiniranjem prihvaćanja i razumijevanja djeteta, postavljanjem opravdanih zahtjeva pred njega te kontroliranjem tih zahtjeva roditelj će izgraditi autoritet koji će djetetu pružiti prijeko potreban osjećaj sigurnosti i povjerenja u roditelja.

Poticanje socioemocionalnog razvoja adolescenatata prema Klarin (2006) sastoji se od razumijevanja potrebe za autonomijom i privrženošću, korištenjem komunikacijskih vještina u rješavanju konflikata s adolescentom, razumijevanju važnosti vršnjačkih skupina i mladenačkih organizacija, pružanju pomoći adolescentu u boljem razumijevanju različitosti, te poticanju i olakšavanju adolescentu potrage za vlastitim identitetom. Istražujući roditeljske odgojne stilove neki autori (Argyle i Henderson, 1985; Clarke-Stewart i sur., 1988; Lamborn, 1990, prema Singer i sur., 2008) zaključuju kako roditelji koji provode vrijeme s djecom, topli su u kontaktu, podržavajući ali i imaju jasno određene granice te upozoravaju na posljedice ponašanja postižu najbolje odgojne učinke na zdrav razvoj djeteta. S druge strane, prestrog, nedosljedan i preblag odgoj, nedostatak kontrole i tjelesno kažnjavanje povezani su s razvojem delinkventnog ponašanja. Otvorena komunikacija među članovima obitelji može djelovati kao zaštitni čimbenik razvoja delinkventnog ponašanja. S druge strane, slaba komunikacija, povezanost s roditeljima i slaba kontrola od strane roditelja su niz faktora koji utječu na ponašanje članova i odnose unutar obitelji, a koji mogu rezultirati sa pojavom i razvojem delinkvencije. Takvi obiteljski odnosi i obiteljsko okruženje karakteristično je za disfunkcionalne obitelji. Stoga možemo reći da na pojavu i razvoj delinkvencije djeluje čitav niz faktora koji su vezani za različite socijalne kontekste u kojima djeca borave, a najčešće korijene imaju u disfunkcionalnim obiteljima (Zrilić, 2011).

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Cilj i zadaci istraživanja

Cilj ovog istraživanja bio je istražiti neke varijable iz obitelji maloljetnika koji su počinili kazneno djelo.

Zadaci s obzirom na cilj istraživanja:

1. Ispitati obilježja strukture, odnosno cjelovitost i sastav obitelji maloljetnika
2. Ispitati obilježja socioekonomskog statusa obitelji
3. Ispitati socijalne oblike ponašanja članova obitelji maloljetnika
4. Ispitati roditeljske odgojne stilove
5. Ispitati spol maloljetnika, pojavu poremećaja u ponašanju, uspjeh tijekom školovanja, organiziranost slobodnog vremena, dob maloljetnika i vrstu kaznenog djela koju je počinio maloljetnik.

Metoda istraživanja, izvori podataka i uzorak ispitanika

Metoda istraživanja temelji se na radu na dokumentaciji, točnije analizi predmeta u Kaznenoj pisarnici Općinskog suda u Zadru i u Policijskoj upravi zadarskoj. Istraživanje je provedeno analizom 52 sudska predmeta u kojima je u razdoblju između 01. siječnja 2019. i 30. travnja 2024. godine u Zadarskoj županiji izrečena kaznena sankcija.

Obilježja strukture, odnosno cjelovitost i sastav obitelji maloljetnika opisani su u sljedećim varijablama:

1. Jesu li roditelji maloljetnika živi, razvedeni, jesu li nakon razvoda stupili u drugu bračnu zajednicu, broj djece u obitelji,

Obilježja socioekonomskog statusa obitelji:

2. Školska sprema oca i majke, zaposlenost oca i majke, tko se pretežito bavio odgojem maloljetnika, te stambeni i ekonomski status obitelji

Socijalni oblici ponašanja članova obitelji maloljetnika:

3. Poremećenost odnosa u obitelji (svađa i fizički obračuni), alkoholizam roditelja, sklonost roditelja skitnji, promiskuitetu, konzumaciji opojnih droga, osuđivanost roditelja i drugih članova uže obitelji za kaznena djela,
4. Roditeljski odgojni stil: autoritaran, popustljivi, zanemarujući i autoritativan roditeljski odgojni stil

Promatrane varijable za maloljetnika bile su spol, pojava poremećaja u ponašanju (predškola, niži razredi o.š., 7. i 8. razred o.š., srednja škola), uspjeh tijekom školovanja (niži razredi / 7. i 8 razred / srednja škola), sudjelovanje u izvanškolskim aktivnostima, počinjenje kaznenog djela prema dobi (12-13.g., 14-15 g., 16-18. g), postotak udjela maloljetnika prema vrsti kaznenih djela (nasilničko ponašanje i međuvršnjačko nasilje, krađa i teška krađa, oduzimanje motornog vozila i ugrožavanje javnog prometa, oštećenje tuđe stvari, neovlaštena proizvodnja i promet drogama, prijetnja, iznuda, tjelesna ozljeda, povreda privatnosti djeteta - mediji/ instagram/whatsapp, bludne radnje, spolno zlostavljanje i iskorištavanje djece za pornografiju), izrečena odgojna mjera (sudski ukor, pojačana briga i nadzor, posebne obveze, pojačana briga i nadzor uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi, upućivanje u odgojnu ustanovu i upućivanje u posebnu odgojnu ustanovu), maloljetnički zatvor, obustava postupka iz razloga oslobađajuće presude.

Rezultati istraživanja

Obilježja strukture obitelji

Tablica 1. Obilježja strukture, odnosno cjelovitost i sastav obitelji maloljetnika

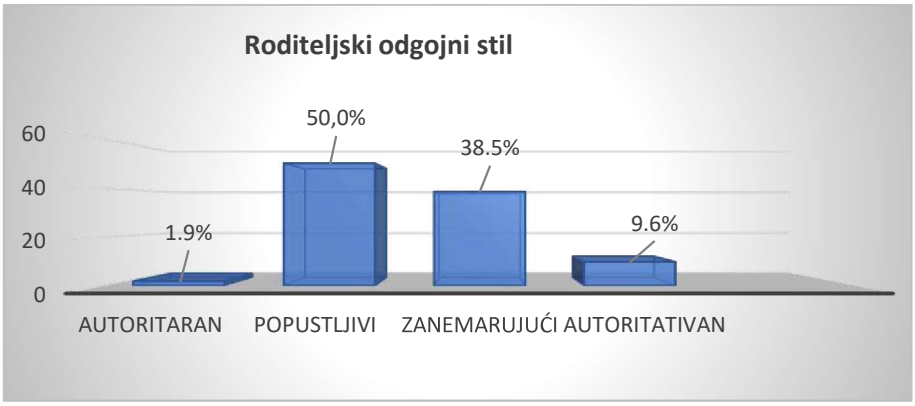
		Ukupno	%
Roditelji maloljetnika živi	oba	49	94,2
	samo majka	1	1,9
	samo otac	2	3,8
Roditelji maloljetnika razvedeni	ne	29	67,4
	da	14	32,6
Roditelji nakon razvoda stupili u drugu bračnu zajednicu	ne	3	20,0
	da - partner sa djecom iz prijašnje veze	12	80,0
Broj djece u obitelji	1	3	5,8
	2	25	48,1
	3 i više	24	46,2

Iz tablice 1. vidljivo je da iako 67,4% maloljetnika dolazi iz cjelovitih obitelji gdje roditelji nisu razvedeni, značajan postotak (32,6%) dolazi iz obitelji rastavljenih roditelja. Mnogi od njih (80%) žive u obiteljima gdje su roditelji nakon razvoda stupili u nove zajednice s partnerima koji imaju djecu iz prethodnih bračnih zajednica. Što se tiče broja članova obitelji s obzirom na broj djece, samo 5,8% maloljetnika su jedinci, 48,1% maloljetnika ima jednog brata ili sestru, a udio od 46,2% su oni koji imaju dvoje ili više braće ili sestara.

Tablica 2. Socioekonomski status u obitelji

		Ukupno maloljetnika		Nasilje		Promet drogama		Imovina		Prijetnja/ iznuda		Povreda privatnosti/ mediji	
Varijabla	Kategorija	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Ukupno		52	100	17	23.0	11	14.9	23	31.1	14	18.9	62	100
Školska sprema oca	VSS/VŠS	6	11,5	4	36,4	2	18,2	5	45,5	0	0,00	0	0,0
	SSS	34	65,4	8	17,0	8	17,0	14	29,8	10	21,3	7	14,9
	O.Š.	12	23,1	5	35,7	1	7,1	3	21,4	3	21,4	2	14,3
	Nezavršena O.Š.	0	0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Školska sprema majka	VSS/VŠS	4	7,7	1	20,0	2	0,0	0	0,0	0	0,0	2	40,0
	SSS	32	61,6	12	26,7	6	13,3	14	31,1	7	15,6	4	8,9
	O.Š.	15	28,8	3	15,0	2	10,0	7	35,0	6	30,0	2	10,0
	Nezavršena O.Š	1	1,9	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	100, 0	0	0,0
Zaposlenost oca	Da	43	86,0	16	26,7	10	16,7	16	26,7	11	18,3	7	11,7
	Ne	7	14,0	1	6,3	2	12,5	6	37,5	5	31,3	2	12,5
Zaposlenost majka	Da	41	78,8	12	24,0	8	16,0	14	28,0	9	18,0	7	14,0
	Ne	11	21,2	4	20,0	3	15,0	8	40,0	3	15,0	2	10,0
Sudjelovanje u odgoju i vrijeme provedeno s djetetom	Oba roditelja	12	23,1	1	10,0	3	30,0	2	20,0	4	40,0	0	0,0
	Jedan roditelj	32	61,5	13	26,0	6	12,0	18	36,0	8	16,0	5	10,0
	Baka, djed/ ostale osobe	8	15,4	4	30,8	1	7,7	2	15,4	2	15,4	4	30,8
Obitelj stanuje	U vlastitom domu	33	63,5	7	18,4	7	18,4	12	31,6	8	21,1	4	10,5
	Podstanari	19	36,5	10	29,4	4	11,8	10	29,4	5	14,7	5	14,7
Ekonomski status obitelji	Iznadprosječan	3	5,8	0	0,0	2	0,0	0	0,0	0	0,0	1	33,3
	Prosječan	24	46,2	9	25,7	5	14,3	11	31,4	5	14,3	5	14,3
	Ispodprosječan	14	26,9	4	23,5	2	11,8	5	29,4	4	23,5	2	11,8
	Jako loš	11	21,2	3	20,0	2	13,3	6	40,0	3	20,0	1	6,7

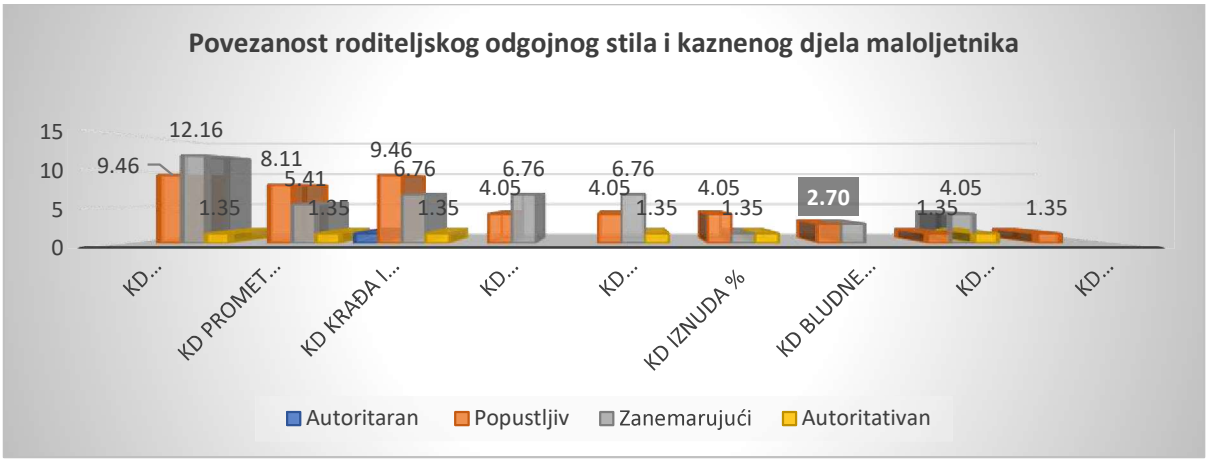
Analiza obrazovnog i radnog statusa roditelja, njihova dominantna participacija u odgoju te ekonomski status obitelji prikazana je u tablici 2. U uzorku s obzirom na razinu obrazovanja roditelja je prevladava srednja stručna sprema (očevi u 65,4% slučajeva i majke u 61,6% slučajeva). No, analizom varijabli i kaznenih djela podaci pokazuju da kod maloljetnika koji su počinili kaznena djela nasilja očevi imaju završenu osnovnu školu u 35,7% slučajeva, a kod kaznenih djela prijetnje i iznude u 30,0% slučajeva majke su nižeg obrazovanja. Maloljetnici koji su počinili imovinska kaznena djela imaju majke nižeg obrazovanja od prosjeka (35%), dok im očevi imaju visoko obrazovanje (45,5%). Zaposlenost jednog ili oba roditelja, kao i situacija kada oba roditelja nisu zaposlena, često je predmet istraživanja u kontekstu pojave poremećaja u ponašanju i delinkventnog ponašanja kod maloljetnika. Pitanje zaposlenosti roditelja možemo razmatrati iz perspektive osiguranja ekonomskog statusa obitelji kako bi se spriječila materijalna oskudica, ali i iz ugla kvalitete odgoja te psiholoških i emocionalnih reakcija roditelja i djece. Zaposlenost jednog, a naročito oba roditelja, doprinosi ekonomskoj stabilnosti obitelji i predstavlja pozitivan uzor djetetu. Međutim, istovremeno nosi i određene rizike, jer smanjuje mogućnost roditelja da posvete dovoljno pažnje djetetu, nadziru njegov život, pomažu u rješavanju problema i aktivno komuniciraju s njim. U provedenom istraživanju rezultati su pokazali da je više od 78% slučajeva oboje roditelja zaposleno. Pojedinačnom analizom varijabli i kaznenih djela, kod maloljetnika koji su počinili imovinska kaznena djela nije zaposleno 37,5% očeva i 40,0% majki te im je ekonomski status obitelji ispodprosječni (29,4%) i jako loš (40,0%). Međutim, niti jedan pojedinačni podatak, uključujući zaposlenost roditelja, obrazovni i profesionalni status roditelja, te ekonomski status obitelji, ne može se promatrati zasebno kada je riječ o maloljetničkoj delinkvenciji. Utjecaj tih čimbenika na povećanje rizika od delinkventnog ponašanja ovisit će o nizu drugih okolnosti u kojima obitelji žive, kao i o osobnim karakteristikama članova obitelji. Na primjer, vrlo je važan podatak tko je više sudjelovao u odgoju i provodio više vremena s djetetom. U cjelokupnom uzorku maloljetnika koji su počinili kaznena djela u 61,5% slučajeva odgojem se pretežito bavio jedan roditelj. Nadalje, u pojedinačnoj analizi podataka, u uzorku od 23,0% maloljetnika koji su počinili kazneno djelo nasilničkog ponašanja, u 30,8% slučajeva roditelji nisu bili uključeni u odgoj maloljetnika nego bake, djedovi ili druge osobe. Što se tiče uvjeta stanovanja, u 63,5% slučajeva obitelji žive u vlastitoj kući ili stanu. Međutim, to ukazuje samo na formalno sređen stambeni status, ali ne i na stvarnu kvalitetu života u tim uvjetima. Kvalitetu stanovanja i druge objektivne životne uvjete najbolje opisuje varijabla koja prikazuje ekonomski status obitelji. Prema podacima 46,2 % maloljetnika dolazi iz obitelji prosječnog ekonomskog statusa dok čak 21,2% iz obitelji sa vrlo lošim ekonomskim uvjetima.

Grafikon 1. Roditeljski odgojni stil

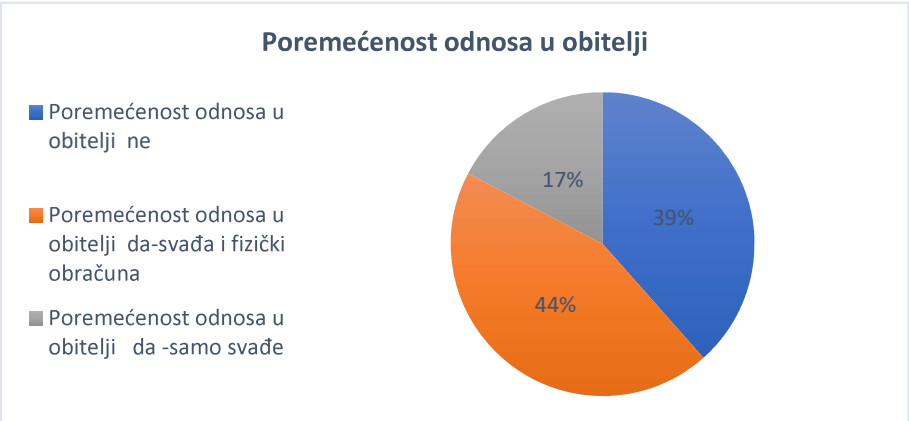
Prema rezultatima ovog istraživanja maloljetnika kojima je izrečena kaznena sankcija od roditeljskih odgojnih stilova (grafikon 1.) najzastupljeniji su popustljivi (50%) i zanemarujući (38,5%), dok su

manje zastupljeni autoritativni (9,6%) i autoritarni (1,9%) roditeljski odgojni stilovi. Popustljivi i zanemarujući roditeljski odgojni stil izravno je povezan sa strukturom obitelji. Naime, obitelji s dvoje ili više djece čine značajan udio maloljetnika u kojima su zabilježena ta dva roditeljska odgojna stila. Autoritativni stil, koji uključuje ravnotežu između roditeljskih zahtjeva i podrške, zabilježen je kod manjeg broja roditelja (9,6%), dok je autoritarni stil, koji karakterizira stroga disciplina i kontrola najmanje zastupljen (1,9%). To sugerira da u većini obitelji maloljetnika koji su počinili kazneno djelo roditelji nisu strogo usmjereni na disciplinu i kontrolu, već koriste prilagodljive ili manje uključene metode odgoja. Varijable roditeljskog odgojnog stila na grafikonu 2. stavljene su u relaciju s varijablom vrste kaznenog djela kojeg je počinio maloljetnik.

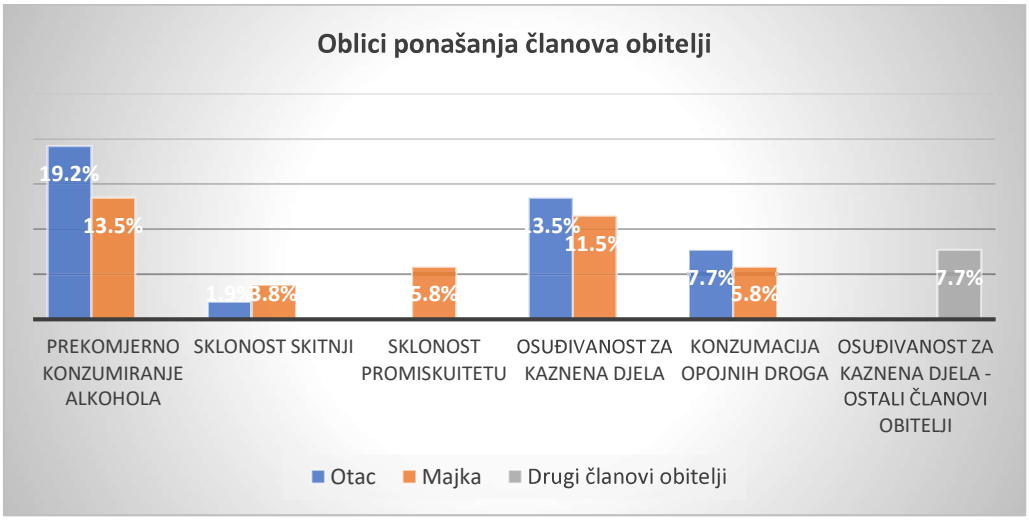
Grafikon 2. Povezanost roditeljskog odgojnog stila i kaznenog djela maloljetnika

Podaci o roditeljskim odgojnim stilovima, povezani s vrstama kaznenih djela koja su počinili maloljetnici, ukazuju na povezanost između pojedinih odgojnih stilova i kriminalnog ponašanja prikazani su u grafikonu 2. Popustljivi stil, koji je najčešći u uzorku istraživanja (50%), povezan je s kaznenim djelima poput nasilničkog ponašanja, krađe i teške krađe (9,46%), te prometa drogama (8,11%). Zanemarujući stil, prisutan kod 38,5% maloljetnika, povezan je s ozbiljnijim kaznenim djelima poput nasilničkog ponašanja (12,6%), prijetnji, krađe i teške krađe, te oštećenja stvari (6,7%). Autoritativni stil, koji uključuje ravnotežu između podrške i discipline, manje je povezan s kriminalnim ponašanjem jer pruža djeci jasne granice i emocionalnu podršku, dok je autoritarni stil gotovo zanemariv u istraživanju (1,9%).

Grafikon 3. Socijalni oblici ponašanja članova obitelji maloljetnika

Analiza podataka o poremećenim obiteljskim odnosima maloljetnika (grafikon 3.) pruža važne uvide u utjecaj obiteljskog okruženja na njihovo ponašanje i eventualno počinjenje kaznenog djela. Naime 44% maloljetnika dolazi iz obitelji u kojima su odnosi ozbiljno narušeni te uključuju verbalne i fizičke sukobe. Takvo ozračje može iznimno negativno utjecati na mentalno zdravlje djeteta. Djeca iz takvih okruženja često usvajaju modele nasilničkog ponašanja koje vide kod roditelja ili članova obitelji. Sukobi i nesigurno obiteljsko okruženje mogu dovesti do osjećaja anksioznosti, nesigurnosti i agresije kod djeteta, što ih može učiniti sklonijima devijantnim i delinkventnim ponašanjima (nasilničko ponašanje ili druga kaznena djela). Ovi podaci mogu se povezati s prethodno spomenutim popustljivim i zanemarujućim stilovima odgoja, gdje se manjak nadzora i podrške pretvara u dublje emocionalne i socijalne probleme. Daljnjih 17,3% maloljetnika dolazi iz obitelji koje karakteriziraju česte svađe, odnosno verbalno nasilje. Iako ovdje nema fizičkog nasilja, konstantna napetost i konflikti u obitelji stvaraju stresno okruženje koje može destabilizirati emocionalni razvoj djeteta. Česte svađe mogu ostaviti dugoročne emocionalne posljedice i utjecati na djetetovo socijalno ponašanje, što u konačnici dovodi do poremećaja u ponašanju, delinkvencije i kriminalnih radnji. Značajan dio maloljetnika (38,5%) dolazi iz obitelji koje nemaju ozbiljnijih problema u međusobnim odnosima. Ove stabilne obitelji, bez ozbiljnijih verbalnih i fizičkih sukoba, trebale bi pružati sigurno i podržavajuće okruženje za dijete. U stabilnim obiteljima djeca su izložena pozitivnim modelima ponašanja, što pomaže u njihovom zdravom socijalnom i emocionalnom razvoju. Međutim, činjenica da i iz takvih obitelji dolaze maloljetnici koji su počinili kaznena djela upućuje na to da sami odnosi u obitelji nisu jedini čimbenici koji utječu na razvoj delinkventnog ponašanja. Mogući su drugi utjecaji, poput društvenih pritisaka vršnjačke grupe ili osobnih karakteristika djeteta.

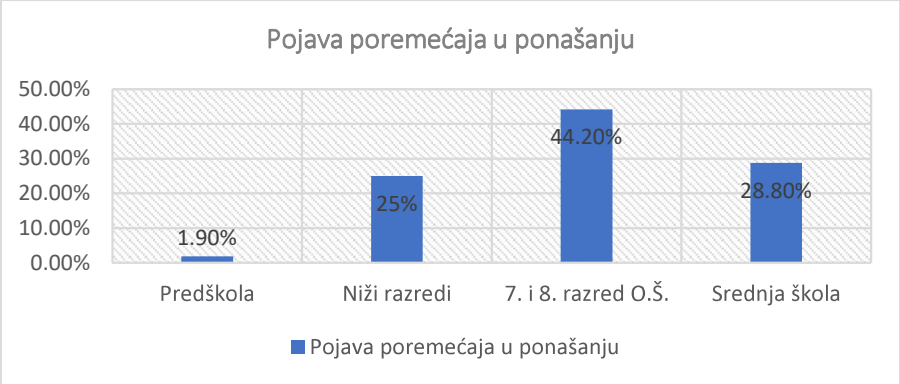
Grafikon 4. Oblici ponašanja članova obitelji

Podaci o roditeljskom ponašanju i ponašanju ostalih članova obitelji zbog alkoholizma, kaznenih djela i ovisnosti, zajedno s poremećenim obiteljskim odnosima (grafikon 4.) jasno ukazuju na značajan utjecaj na djecu i njihovo ponašanje. Podaci pokazuju da negativni oblici ponašanja očeva (46%) i majki (44,7%) stvaraju disfunkcionalno obiteljsko okruženje. U takvim obiteljima djeca su izložena lošim modelima, što povećava rizik da i sami krenu putem kriminala. U istraživanju je vidljivo da unutar obitelji poremećeni odnosi i problemi poput alkohola (otac 19,2%, majka 13,5%), kriminalnog ponašanja (otac 13,5%, majka 11,5%, ostali 7,7%) i ovisnosti (otac 7,7%, majka 5,8%) uz nasilje i sukobe u obitelji (44,2%) dodatno destabiliziraju emocionalni i psihološki razvoj djece. Takvo ozračje u obitelji i oblici ponašanja pojedinih članova u obitelji, čini maloljetnika sklonijim nasilničkom ponašanju, krađama ili čak kriminalnim radnjama vezanim za drogu, kao što je i ranije spomenuto

(npr. nasilničko ponašanje12,6% i krađa 9,46%). U istraživanju razvoja maloljetničke delinkvencije osim istraživanja varijabli obilježja strukture obitelji, roditeljskog odgojnog stila i socioekonomskog statusa obitelji, vrlo važno je istražiti i varijable: tijek pojavljivanja poremećaja u ponašanju, maloljetnikov uspjeh tijekom školovanja, utjecaj vršnjaka, medija, neorganizirano slobodno vrijeme, dokolica i dob u kojoj je počinio kazneno djelo.

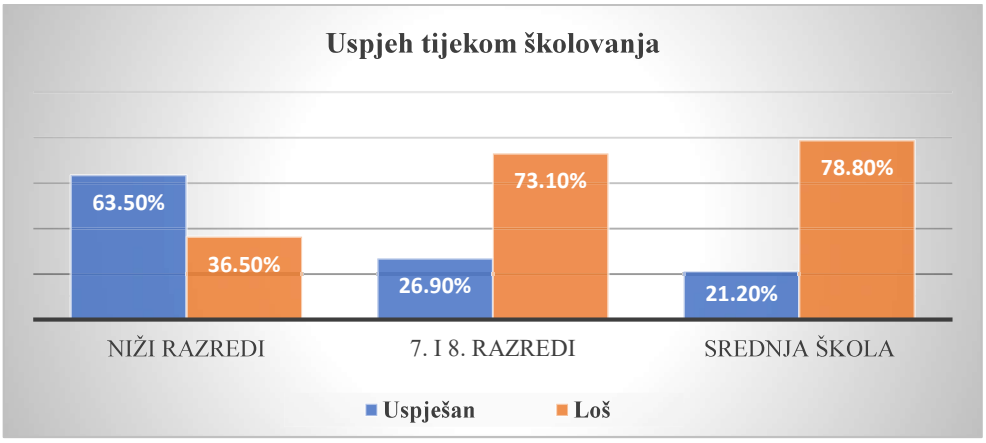
Rezultati vezani uz maloljetnike

U 96,2% slučajeva su maloljetnici, a samo 3,8% su maloljetnice od ukupnog broja maloljetnika koji su počinili kazneno djelo. Osim obiteljskih odnosa i strukture, razvoj maloljetničke delinkvencije u velikoj mjeri ovisi i o uspjehu maloljetnika u školi, načinu kako provode slobodno vrijeme te njihovo uključivanje u izvanškolske aktivnosti. Djeca koja se suočavaju s teškoćama u školi, imaju nedostatak strukture u slobodnom vremenu ili nisu uključena u pozitivne aktivnosti izvan škole, pa su izložena većem riziku razvoja delinkventnog ponašanja.

Grafikon 5. Pojava poremećaja u ponašanju

Podaci o pojavi najprije nepoželjnih, neprihvatljivih ponašanja te poremećaja u ponašanju maloljetnika u različitim fazama njihovog obrazovanja (predškola, osnovna škola, srednja škola) otkrivaju ključne trenutke u razvoju kada su djeca najranjivija za razvoj delinkventnog ponašanja. Kako je vidljivo iz grafikon 5. mali postotak maloljetnika (1,9%) pokazuje poremećaje ponašanja u predškolskoj dobi, iako se ni to ne smije zanemariti, jer je rana prevencija značajan čimbenik sprječavanja razvoju nepoželjnih ponašanja u ozbiljnije manifestacije u odraslijoj dobi. U ovoj ranoj dobi navedeni su neposluh, agresivnost i prkos. U nižim razredima osnovne škole (25%), poremećaji u ponašanju postaju izraženiji. U ovom razdoblju djeca se suočavaju s većim društvenim pritiscima i počinju stvarati širi krug socijalnih interakcija. Najveći postotak poremećaja u ponašanju pojavljuje se u fazi 7. i 8. razreda osnovne škole. Razdoblje adolescencije, odnosno puberteta, obilježeno je značajnim emocionalnim i fizičkim promjenama. Djeca u ovoj dobi postaju podložnija utjecajima vršnjaka, a buntovnički stavovi, osjećaji nesigurnosti i potreba za potvrdom često rezultiraju eksperimentiranjem s poremećajima u ponašanju. U srednjoj školi (28,8%) poremećaji ponašanja i dalje su prisutni. Ovdje su navedeni poremećaji u ponašanju prije počinjenja kaznenog djela. Stoga možemo zaključiti da iako je manji postotak, poremećaji u ponašanju su u ovoj fazi pokazali ozbiljna asocijalna ponašanja koja su u konačnici završili sa kaznenim djelom. Najveća ranjivost na pojavu poremećaja ponašanja javlja se u adolescenciji, posebno u 7. i 8. razredu osnovne škole. To je razdoblje kada se djeca suočavaju s najviše izazova vezanih uz pubertet, vršnjačke utjecaje i socijalne pritiske, što ih čini podložnima razvoju ovakvih ponašanja. Rani znakovi problema trebali bi biti ozbiljno shvaćeni jer često nagovještavaju kasniji razvoj ozbiljnijih poremećaja i maloljetničke delinkvencije.

Grafikon 6. Uspjeh tijekom školovanja[266]

U grafikonu 6. prikazani su rezultati uspjeha tijekom školovanja maloljetnika iz uzorka. U nižim razredima osnovne škole značajan postotak maloljetnika (63,5%) postiže uspjeh u školi. Ova faza obrazovanja često predstavlja stabilnije razdoblje u djetetovom životu jer su pritisci manji, a roditeljska kontrola obično veća. To je u skladu s činjenicom da je manji postotak maloljetnika u ovoj dobi (25%) pokazivao poremećaje u ponašanju, sugerirajući da je uspjeh u školovanju povezan sa stabilnijim ponašanjem i nižom razinom delinkvencije. U fazi pohađanja 7. i 8. razreda osnovne škole, podaci pokazuju porast lošeg školskog uspjeha (73,1%) koji se poklapa s razdobljem kada je najviše maloljetnika (44,2%) imalo poremećaje u ponašanju. Za loš školski uspjeh, maloljetnici navode kao posljedicu više čimbenika kao npr. manjak motivacije, nedostatak podrške u obrazovanju, konfliktne obiteljske odnose i negativne vršnjačke utjecaje. U srednjoj školi raste neuspjeh u školi (78,8%) te su za ovo razdoblje karakteristični veći pritisci vezani za socijalni status, grupu vršnjaka i akademske zahtjeve. Podaci o uspjehu tijekom školovanja jasno pokazuju povezanost između lošeg školskog uspjeha i razvoja poremećaja u ponašanju kod maloljetnika posebno u adolescenciji.

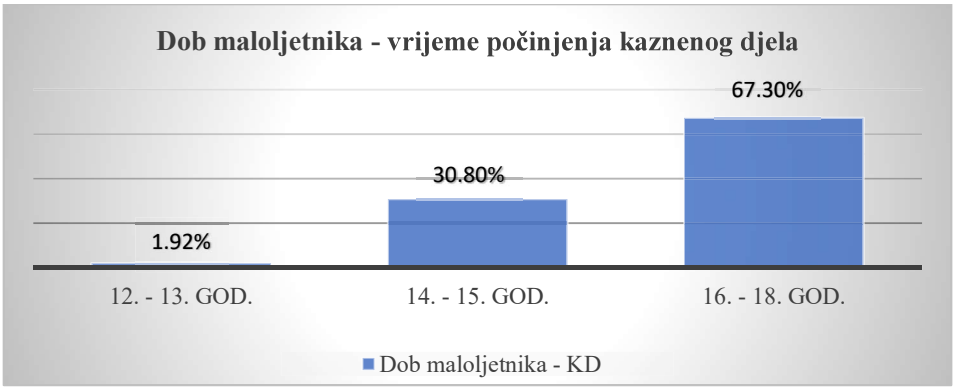

Grafikon 7. Slobodno vrijeme maloljetnika

Neorganizirano slobodno vrijeme ostavlja puno prostora za neorganizirane i nekontrolirane aktivnosti, što često uključuje vrijeme provedeno s vršnjacima koji mogu imati negativan utjecaj. Rezultati u grafikonu 7. pokazuju kako velika većina maloljetnika (73%) nije uključena u nikakve izvannastavne i/ili izvanškolske aktivnosti, što znači da im slobodno vrijeme nije strukturirano i organizirano na

[266] Uspjeh je prikazan samo stupnjem uspješan i loš, jer je tako naznačeno u pregledanim dosjeima. Pretpostavlja se da je loš uspjeh odlazak na produžnu ili ponavljanje razreda.

način koji bi ih mogao usmjeriti prema pozitivnim oblicima ponašanja. Ovo slobodno vrijeme bez nadzora povećalo je sklonost rizičnim ponašanjima i kriminalnim radnjama. Manji postotak maloljetnika koji sudjeluju u sportskim aktivnostima (23%) ili drugim organiziranim aktivnostima (4%) trebao je pokazati da pozitivan primjer kako organizirano slobodno vrijeme može djelovati kao zaštitni čimbenik protiv lošeg ponašanja i lošeg uspjeha u školi. Sudjelovanjem u izvannastavnim i/ili izvanškolskim aktivnostima učenici sadržajno koriste slobodno vrijeme, uspostavljaju kvalitetne socijalne odnose s vršnjacima i učiteljima, te učvršćuju vezu sa školom što reducira vjerojatnost pojave poremećaja u ponašanju (Valjan Vukić, 2016). Međutim ta varijabla se ne može izdvojeno promatrati s povezanošću s delinkvencijom.

Grafikon 8. Dob maloljetnika i vrijeme počinjena kaznenog djela

Rezultati iz grafikona 8. pokazuju da je mali postotak maloljetnika (1,92%) počinilo kazneno djelo u dobi od 12 do 13 godina, dok je 30,8% maloljetnika počinilo kazneno djelo u dobi od 14 do 15 godina. Porast kaznenih djela u dobi od 14 do 15 godina od ranije dobi maloljetnika, može se povezati sa sve lošijim školskim uspjehom u tom periodu (73,1 % lošeg uspjeha u 7. i 8. razredu osnovne škole). Najveći postotak, i to 67,3% maloljetnika počinilo je kazneno djelo u dobi od 16 do 18 godina. Sklonost maloljetnika ka kaznenim djelima u toj dobi dodatno se može povezati s uspjehom u školi istog razdoblja (78,8% lošeg uspjeha u srednjoj školi) i stihijski provedenom slobodnom vremenu (73%). Neorganizirano slobodno vrijeme omogućilo je maloljetniku povezivanje s vršnjacima koji imaju negativan utjecaj. Svi dobiveni podaci u istraživanju ukazuju na povezanost dobi maloljetnika za vrijeme počinjenja kaznenog djela sa lošim školskim uspjehom, nedostatkom organiziranog slobodnog vremena i poremećajima u ponašanju.

Tablica 3. Udio maloljetnika prema vrsti kaznenog djela

Vrsta kaznenog djela	KD nasilničko ponašanje	KD promet drogama	KD krađa i teška krađa	KD oštećenje tuđe stvari	KD prijetnja	KD iznuda	KD bludne radnje i spolno zlostavljanje	KD povreda privatnosti /mediji	oduzimanje motornog vozila ugrožavanje
Ukupno (N=52)	17	11	14	8	9	5	4	5	1
%	23,0	14,9	18,9	10,8	12,2	6,8	5,4	6,8	1,4

Na temelju dobivenih podataka prema vrsti kaznenog djela (tablica 3.) najveći udio maloljetnika (23%) počinio je kazneno djelo nasilničkog ponašanja. Uključenost u kriminalne aktivnosti povezane s imovinom od kojih je značajan udio maloljetnika sudjelovalo u krađi i teškim krađama (18,9%) i

oštećenju tuđe stvari (10,8%) posljedica su ekonomskih faktora u obitelji. Udio od 14,9% kaznenih djela vezanih za promet drogama ukazuje na ozbiljan problem s konzumacijom i distribucijom droga među maloljetnicima. Ova brojka signalizira kako sve više mladih ulazi u svijet ilegalnih tvari kroz vlastitu konzumaciju ili kao posrednici u distribuciji. Kaznena djela prijetnji (12,2%) i iznude (6,8%) također su značajno zastupljena. To ukazuje na sklonost mladih prema verbalnom nasilju i manipulativnim oblicima nasilja što je povezano s učenjem agresivnih obrazaca ponašanja. Usporedno s ostalim kategorijama, kaznena djela bludnih radni i spolnog zlostavljanja (5,4%), povrede privatnosti/mediji (6,8%) iako manje učestala, mogu imati ozbiljne posljedice na žrtvu i društvo.

Odluke	Sudski ukor	Pojačana briga i nadzor	Pojačana briga i nadzor i posebne obveze	Pojačana briga i nadzor dnevni boravak	Odgojna ustanova	Posebna odgojna ustanova	Maloljetnički zatvor	Obustavljeni postupak
Ukupno (N=52)	6	9	20	1	6	1	4	5
%	11,5	17,3	38,5	1,9	11,5	1,9	7,7	9,6

Tablica 4. Zakon i postupanje prema maloljetnicima

Od ukupno 52 maloljetnika (tablica 4.) u 82,7% sudskih postupaka izrečena je odgojna mjera, a u 7,7% postupaka izrečen je maloljetnički zatvor (7,7%). U 9,6% postupaka protiv maloljetnika obustavljen je postupak jer nema dovoljno dokaza da su počinili kazneno djelo ili zato što se radi o ponašanju koje, iako je navedeno u kaznenoj prijavi, ne ispunjava obilježja kaznenog djela. Pri izboru odgojnih mjera načelni stav suda je da se maloljetniku ne izriče teža odgojna mjera ako blažom odgojnom mjerom može utjecati na ponašanje maloljetnika. Slijedom toga, da bi se utjecalo na ponašanje maloljetnika u 11,5% slučajeva izrečena je odgojna mjera sudskog ukora. U tim postupcima maloljetnik je pokazao spremnost da ubuduće ne počini kazneno djelo te se sudskim ukorom, kao odgojnom mjerom, utjecalo na maloljetnikovo shvaćanje štetnosti njegovog ponašanja i posljedica koje ono može imati za njega. Odgojna mjera pojačane brige i nadzora, sa kojom se poduzela trajnija mjera na odgoj i razvoj maloljetnika uz odgovarajuću stručnu pomoć, izrečena je u 17,3% presuda. Sud može izreći odgojnu mjeru pojačane brige i nadzora uz posebne obveze, kao na primjer da se maloljetnik uključi u humanitarni rad, pojedinačni ili skupni rad u savjetovalištu za mlade ili uključivanje maloljetnika u psihološki tretman, Zbog intenzivnijeg tretmana i učinkovitosti takva odgojna mjera uz posebne obveze izrečena je u 38,5% postupaka. Poduzimanjem trajnih mjera na razvoj i odgoj maloljetnika, a nije bilo potrebno izdvajanje iz dotadašnje sredine sud je izrekao odgojne mjere i to za:

a) 15 maloljetnika koji se moraju podvrgnuti odvikavanja od droge ili podvrgne stručnom medicinskom postupku,
b) 5 maloljetnika da se uključe u rad humanitarnih organizacija ili u poslove komunalnog ili ekološkog značenja

Odgojna mjera pojačane brige i nadzora uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi izrečena je u 1,9% postupaka. Kod poduzimanja trajnih odgojnih mjera i zbog potrebe izdvajanja maloljetnika iz dotadašnje sredine, sud je izrekao u 11,5% postupaka mjeru upućivanja u odgojnu ustanovu te u 1,9% postupaka upućivanje maloljetnika s psihofizičkim oštećenjima u posebnu odgojnu ustanovu kako bi mu se osiguralo liječenje i zaštita. Sukladno rezultatima proizlazi da je utjecaj obitelji na maloljetnike koji su počinili kazneno djelo izraženiji zbog strukture obitelji, popustljivog i zanemarujućeg roditeljskog odgojnog stila i poremećenih ponašanja i navika članova obitelji.

ZAKLJUČAK

Gotovo sva istraživanja pokazuju da je obitelj značajan rizični faktor razvoja poremećaja u ponašanju. U mlađoj dobi ti oblici se manifestiraju kao neposluh, nedisciplinirani, a u vremenu rane adolescencije manifestacije su sve ozbiljnije, teže i opasnije, prerastaju u maloljetničku delinkvenciju i kaznena djela, te zahtijevaju postupanje policije. Vječna tema utjecaja obitelji na ponašanje djeteta i još uvijek nije dostatno istražena, niti može biti. Razlog tome je što se obitelj mijenja, a na odnose među članovima djeluju neki novi faktori kao što su suvremeni mediji, koji nevjerojatnom brzinom zaokupljuju pažnju svih članova obitelji.

U ovom radu obuhvaćeni su ključni aspekti obitelji kao što su struktura, odnosno cjelovitost i sastav obitelji maloljetnika, roditeljski odgojni stilovi, socioekonomski odnosi u obitelji te utjecaj socijalnih oblika ponašanja članova obitelji na razvoj poremećaja u ponašanju djece i mladih. Podaci dobiveni analizom varijabli maloljetnikove obitelji pokazuju da najzastupljeniji popustljivi i zanemarujući roditeljski odgojni stilovi su izravno povezani sa strukturom obitelji. Naime, značajan udio maloljetnih delinkventa je iz obitelji s dvoje ili više djece u kojima roditelji nisu usmjereni na nadzor i kontrolu, nemaju jasno određene granice i prihvaćaju sva djetetova raspoloženja. Zbog takvog odgojnog stila kod djece stvaraju nesigurnost, impulzivno i agresivno ponašanje. Osim odgojnog stila roditelja vrlo važan podatak je da se u većini slučajeva odgojem maloljetnika bavio jedan roditelj ili čak u nekim slučajevima roditelji nisu bili uključeni u odgoj već članovi šire obitelji ili druge osobe. Međutim, niti jedan pojedinačni podatak, uključujući visoki postotak zaposlenosti roditelja, prosječna obrazovna razina roditelja, te u većini slučajeva prosječan ekonomski status obitelji, ne može se promatrati zasebno od funkcionalnosti obitelji i osobnih karakteristika članova obitelji. U istraživanju je vidljivo da su problemi poput kriminalnog ponašanja, problema sa alkoholom i ovisnošću roditelja i ostalih članova u obitelji, uz nasilje i sukobe u obitelji dodatno destabilizirali emocionalni i psihološki razvoj djece. Disfunkcionalnost takvih obitelji povećala je rizik delinkventnog ponašanja maloljetnika i rezultirala počinjenjem ozbiljnih kaznenih djela poput nasilničkog ponašanja, krađama ili čak kriminalnim radnjama vezanim za drogu. Međutim, treba naglasiti da značajan dio maloljetnika (38,5%) dolazi iz obitelji koje nemaju ozbiljnijih problema u međusobnim odnosima. Činjenica da i iz takvih obitelji dolaze maloljetnici koji su počinili kaznena djela upućuje na to da sami odnosi u obitelji nisu jedini faktori u sprječavanju delinkventnog ponašanja. Mogući su drugi utjecaji, poput društvenih pritisaka vršnjačke grupe ili osobnih karakteristika djeteta. Kao važni čimbenici istraživani su podatci o pojavi poremećaja u ponašanju i školski uspjeh u različitim fazama maloljetnikovog obrazovanja, povezanost tih čimbenika s organiziranošću slobodnog vremena maloljetnika te u kojoj dobi je maloljetnik počinio kazneno djelo. Najveći postotak poremećaja u ponašanju pojavljuje se u fazi 7. i 8. razreda osnovne škole, a za to razdoblje adolescencije podaci pokazuju i porast lošeg školskog uspjeha. Većina maloljetnika nije uključena u nikakve izvanškolske aktivnosti i stihijski provedeno slobodno vrijeme često uključuje vrijeme provedeno s vršnjacima koji imaju negativan utjecaj na njih. U srednjoj školi poremećaji u ponašanju kod maloljetnika su se pokazala kao ozbiljna asocijalna ponašanja koja su u konačnici završila kaznenim djelom.

Uzroci i oblici maloljetničke delinkvencije uvjetuju i odgojne mjere za maloljetnike. Prilikom postupanja prema maloljetniku uzimaju se mišljenja predstavnika centra za socijalnu skrb, mišljenja svih stručnih suradnika, roditelja i mišljenje maloljetnika. Pri izboru odgojnih mjera načelni stav suda je da se maloljetniku ne izriče teža odgojna mjera ako blažom odgojnom mjerom može utjecati na ponašanje maloljetnika. Od ukupno 52 maloljetnika kojima je u razdoblju između 01. siječnja 2019 i 30. travnja 2024. godine u Zadarskoj županiji izrečena kaznena sankcija u 82,7% sudskih postupaka izrečena je odgojna mjera, a u 7,7% postupaka izrečen je maloljetnički zatvor (7,7%) dok je u 9,6%

postupaka protiv maloljetnika obustavljen postupak. Kroz analizu disfunkcionalnih obitelji, utvrđeno je da stabilni i podržavajući obiteljski odnosi djeluju kao zaštitni čimbenici, dok obitelji obilježene poremećajima u obiteljskim odnosima, asocijalna i kriminalna ponašanja roditelja doprinose razvoju problema u ponašanju kod djece. Također, osim funkcionalnosti obitelji, važnost vršnjačkog konteksta prepoznata je kao ključna u procjeni rizika za maloljetničku delinkvenciju. U konačnici, kako bi se smanjila pojava poremećaja u ponašanju i delinkventnog ponašanja, treba naglasiti potrebu za preventivnim mjerama usmjerenim na jačanje obiteljskih odnosa i razvijanje otpornosti kod djece. Istovremeno treba naglasiti da su dobre preliminarne mjere ključne u sprječavanju ponavljanja delinkventnog ponašanja te iste uključuju odgojne mjere i rad s maloljetnicima u sukobu sa zakonom.
Danas su manifestacije delinkventnog ponašanja poprimile i neke nove oblike, kao što su vandalizam, divljanje na utakmicama, kockanje, prevare na Internetu i sl., pa je prevencija svih nepoželjnih pšonašanja neophodna u najranijoj dobi, kao i savjetodavni rad s roditeljima, kako bismo im rasvijetlili rizične čimbenike koji dolaze iz njihovih obitelji.

Literatura:

- Abella J. (2016). Extent of the Factors Influencing the Delinquent Acts among Children in Conflict with the Law. *Journal of Child and Adolescent Behaviour, 04(02).* doi: 10.4172/2375-4494.1000288
- Bouillet, D. (2010). *Izazovi integriranog odgoja*. Školska knjiga. Zagreb.
- Cano-Lozano, M.C., Leon, S., Contreras, L. (2022). Relationship between Punitive Discipline and Child-to-Parent Violence: The Moderating Role of the Context and Implementation of Parenting Practices, *Pub Med Central. Int J Environ Res Public Health. 2022 Jan;* 19(1), 182. doi:10.3390/ijerph19010182
- Čudina Obradović, M.; Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
- Klarin, M. (2006). *Razvoj djece u socijalnom kontekstu*, Jastrebarsko, Naklada Slap.
- Lastrić, G., Torlak, B. (2008). Povezanost fizičkog kažnjavanja i dječije agresivnosti. *Medicinski Glasnik*, 5(2), 115-120.
- Ljubetić, M. (2007). *Biti kompetentan roditelj.* Mali profesor d.o.o. Zagreb.
- Ljubetić, M. (2023). Roditeljska pedagoška kompetencija – odgovor na izazove suvremenog roditeljstva. U: Zloković, J. (ur.), Osnaživanje obitelji - izazovi i perspektive, 46-66.
- Martinjak, D., Odeljan R. (2016). Etiološki i fenomenološki čimbenici maloljetničke delinkvencije. *Nastavni materijal za praćenje nastave i pripremanje ispita iz predmeta Kriminalitet djece i maloljetnika.*
- Mikšaj-Todorović Lj., Ricijaš N., Singer, M. (2006). Razlike u obiteljskim prilikama maloljetnih delinkvenata. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu,* 13(2), 1035-1050.
- Popović-Ćitić, B., Žunić-Pavlović, V. (2005). *Prevencija prestupništva dece i omladine.* Beograd. MPIS RH i PDS.
- Rabotek-Šarić i sur. (2002). Stilovi roditeljskog odgoja, slobodno vrijeme i rizično ponašanje mladih, rizična ponašanja djece. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja,* 11(2/3), 58-59.
- Rosić, V., Zloković, J. (2002). *Prilozi obiteljskoj pedagogiji.* Rijeka: Graftrade
- Singer, M. (1996). *Kriminologija.* Nakladni zavod Globus. Zagreb.
- Valjan Vukić, V. (2016). Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti učenika - višestruke perspektive. *Školski vijesnik*, 65(1), 33-57.
- Vulić Prtorić, A. (2002). Obiteljske interakcije i psihopatološki simptomi u djece i adolescenata. *Suvremena psihologija,* 5 (1),31-51.
- Walsh, F. (2012), *Normal Family Processes: Growing Diversity and Complexity*. Guilford Press, New York.

- Zrilić, S. (2011). Povezanost bježanja s nastave i maloljetničke delikvencije. *Magistra Iadertina,* vol. 6 (6), 71-81.
- Žuvela. I, Vučković Matić, M., Sindik, J. (2016). Devijantno ponašanje maloljetnika i uloga obitelji. *Hrvatski časopis za javno zdravstvo*, 12 (47), 19-23.

SOME FAMILY VARIABLES AND THE INCIDENCE OF JUVENILE DELINQUENCY

Slavica Šindija, mag.praesc.educ., Zadar, Police Department

Full prof. Smiljana Zrilić, PhD, University of Zadar, Department of Preschool and Primary Education

Assoc. prof. Violeta Valjan Vukić, PhD, University of Zadar, Department of Preschool and Primary Education

Summary

The incidence and development of juvenile delinquency can be influenced by numerous factors such as peer context, school environment, economic circumstances in the community, specific problems of society (drugs, alcohol, violence), negative influence of the media, etc. However, the most frequently researched variables are those associated with the family. Family structure, increased divorce rate, (poor) quality of family communication and interaction, parental behavior, and parental upbringing style are some of them. The family is also an important protective factor, not only a risky one, especially in a time when the influence of the media is strong, the digital world and virtual friends are increasingly present, and the content that minors watch is increasingly dangerous. This paper presents the results of research that we obtained by reviewing cases in the Criminal Registry of the Municipal Court in Zadar and the Zadar Police Department (N=52) in which a criminal sanction was imposed in the period from January 1, 2019 to April 30, 2024. The results show that family dysfunction increased the risk of juvenile delinquent behavior and resulted in the commission of serious criminal offenses such as violent behavior, theft or even drug-related criminal acts. The parenting style of parents is mostly permissive or neglectful. However, it should be emphasized that a significant portion of juvenile delinquents (38.5%) come from families that do not have serious problems in their relationships. The fact that juveniles who have committed criminal acts also come from such families indicates that family relationships themselves are not the only risk factor for the occurrence of delinquent behavior. Numerous other influences are also possible in modern society, and research into this phenomenon is significant and justified.

Keywords: *dysfunctional family, parental upbringing styles, protective and risk factors for behavioral disorders, juvenile delinquency, law and treatment of juveniles*